

Nr 140.

Av fröken **Andersson** och herr **Bergh**, om anslag till statlig kreditgaranti för studerande.

Det har länge ur samhällets synpunkt syntts angeläget att undanröja hinder av ekonomisk natur för studielämplig ungdom att genomgå utbildning vid universitet och högskolor. Hittills vidtagna statliga stödåtgärder — statsstipendier och räntefria studielån — ha visat sig ändamålsenliga ehuru otillräckliga. Nödvändigheten av att vidtaga ytterligare åtgärder i nämnda syfte har kommit att framstå än tydligare i samband med att efterfrågan på akademiskt utbildad arbetskraft ökat; en underproduktion av akademiker bidrar till att försvåra och fördröja genomförandet av beslutade sociala och kulturella reformer — främst inom skolväsendet och hälso- och sjukvården (inberäknat tandvården).

Det är i Sverige vanligare än i de flesta andra länder, att studenterna finansiera sina studier genom lån. Enligt 1945 års akademikerutredning (SOU 1947: 25) äro mer än hälften av akademikerna skuldsatta vid inträdet i förvärvslivet. Möjligheterna att erhålla nödvändig borgen ha emellertid för stora kategorier varit begränsade, och när detta lyckats har lätt en ofrånkomlig känsla av beroende visavi borgensmännen uppstått, och kostnadskrävande försäkringar ha måst tecknas. I dagens läge äro svårigheterna för dem, som för sina studier måste upplåna medel i banker och andra kreditinrättningar, väsentligt större än tidigare. De totala studiekostnaderna ha sålunda stigit till mycket höga belopp — för en examen med en genomsnittlig studietid av 5 år till inemot 20 000 kr. från ca 10 000 kr. under 1930-talet — och samtidigt därmed ha kreditinstitutionerna tvingats ställa större krav på säkerhet. Enskilda personer synas även ha blivit mer obenägna än förr att teckna borgen. Det torde vara uppenbart, att en stor del av de studiebegåvade, som sakna egna medel till finansiering av studierna, på grund av dessa svårigheter tvingas avstå från att välja den levnadsbana, för vilken de äro mest lämpade. Även om teoretiskt och allmänt begåvat folk givetvis behövs på andra områden än inom de akademiska yrkena, kan man här tala om ett slöseri med landets begåvningar.

I Betänkande och förslag angående studentsociala stödåtgärder (SOU 1948: 42), avgivet den 5 november 1948 av 1946 års utredning om den högre utbildningens demokratisering — studentsociala utredningen —, framläggas ett flertal förslag till ökat ekonomiskt stöd till universitets- och högskolestudenterna. Vi dela utredningens uppfattning, att varje studerande vid dessa läroanstalter, som uppfyller vissa fordringar på studielämplighet, bör beredas ekonomisk möjlighet att bedriva akademiska studier.

På grund av det tryckta statsfinansiella läget torde det vara uteslutet, att utredningens förslag till statliga åtgärder skola kunna realiseras redan under budgetåret 1949/50. Det vore emellertid synnerligen beklagligt, om till följd härav staten för närvarande skulle avstå från varje åtgärd, som syftar till att öka möjligheterna för studielämpliga att bedriva akademiska studier. Vi vilja därför förorda, att redan nu beslut fattas om beviljande av statlig borgen för lån åt universitets- och högskolestuderande (garantilån). Möjlighet att erhålla garantilån finnes redan — enligt beslut av 1946 års riksdag — för den som *redan avlagt* akademisk eller därmed jämförlig examen. Avsikten härmed har varit att sammanföra de spridda skulderna till *ett* lån och därigenom möjliggöra planmässig amortering under lämplig tid. Erfarenheterna av denna stödform — som icke har karaktären av en direkt statlig *subvention* — ha varit synnerligen goda.

I direktiven för studentsociala utredningen anförde departementschefen bl. a.: "När det gäller att finna lämpliga stödformer böra de sakkunniga i första hand undersöka möjligheten att medelst studielån giva varje studerande tillräckliga ekonomiska resurser för att under eget ansvar kunna bedriva studier" samt vidare: ". . . studielånesystemet (synes) onekligen erbjuda en i stort sett effektiv utväg att nå det mål, varåt man här syftar, samtidigt som denna stödform ur statsfinansiell synpunkt ställer sig fördelaktigare än andra." Även utredningen har framhållit studielåneformens avgjorda fördelar (s. 145 f.): "Studielånet är som stödform en i princip effektiv hjälp under studieåren. Det kan lättare än lön och stipendier anpassas till den hjälpbehövandes reella behov. Det vädjar i högre grad än de båda andra stödformerna till den studerandes eget ansvar och kan därför inrättas med ett minimum av kontrollåtgärder från statens sida. För statens vidkommande innebära studielånen i första hand en viss förlustrisk i form av 'felinvesteringar', som icke kan uppskattas i förväg. Sannolikt är denna risk emellertid icke särskilt stor, då det är ett känt förhållande, att akademiker i regel äro skötsamma som låntagare, även om svårigheterna att återbetala lånen i de enskilda fallen kunna vara utomordentligt stora."

Med hänsyn till dessa påtagligt fördelaktiga sidor hos studielånet som stödform — ehuru det troligen icke på längre sikt ensamt förslår för åstadkommande av den önskade demokratiseringen av utbildningsmöjligheterna — och med hänsyn vidare till att införande av statlig kreditgaranti för studielån icke direkt belastar budgeten, anse vi, att fullgoda motiv föreligga, att de universitets- och högskolestuderande redan från och med budgetåret 1949/50 givas möjlighet att erhålla studielån med statlig kreditgaranti.

Studentsociala utredningen föreslår i sitt ovannämnda betänkande, att studerande vid universitet och högskolor samt vissa därmed jämförliga högre läroanstalter skola kunna erhålla studielån med statlig kreditgaranti (*garantilån till studerande*), därest de gjort sig kända för skötsamhet, ådagalagt studielämplighet och kunnat styrka behov av studiekredit. Utred-

ningen uttalar, att det torde vara ogörligt att utöver de så formulerade behövrighetskraven fastställa några bestämda gränser för de studentsociala organens befogenheter beträffande lånen. "Det kan i allmänhet sägas, att därest studielämplighet och styrkt behov av studiekredit föreligga, bör det beslutande organet också kunna bifalla en låneansökan" (s. 169).

Enligt utredningens förslag skola dessa garantilån vara amorteringsfria under studietiden samt utlämnas utan annan säkerhet än den statliga garantien mot ränta, som Kungl. Maj:t med hänsyn till det allmänna ränteläget fastställer. Lånen skola kunna utlämnas av riksbanken, affärsbanker, sparbanker och vissa andra kreditinrättningar. Lånesökande, som bedrivit akademiska studier under kortare tid än tre terminer, skola inte kunna beviljas kreditgaranti för längre tid än en termin i sänder. Efter tre terminers studietid skall beslutet om kreditgaranti kunna avse ett läsår. Låntagare, som med omsorg och framgång bedriver sina studier, skall som regel kunna erhålla fortsatt kreditgaranti. Det genomsnittliga lånebehovet per studerande uppskattas av utredningen till 3 000 kr. per år under de första studieåren och till 4 000 kr. under de senare. Givetvis komma variationer i det behövligen lånebeloppet per år att föreligga mellan olika studieriktningar och olika studieorter.

Utredningen har föreslagit inrättande av studentsociala byråer, vilkas styrelser skola äga att för sitt verksamhetsområde bevilja statlig kreditgaranti. Såsom centralt organ för den planerade studentsociala verksamheten föreslås en nämnd, kallad statens studentsociala nämnd med garantilånenämnden. Denna avses bl. a. skola övertaga den nuvarande garantilånenämndens verksamhet, beviljande av statlig kreditgivning till utexamineerade akademiker.

Såsom ovan anförts är det angeläget att utan dröjsmål vidtaga de åtgärder, som i nuvarande finansiellt beträngda läge kunna genomföras för att öka möjligheterna för studielämpliga att bedriva akademiska studier. Beslut synes därför böra fattas, att statlig kreditgaranti skall kunna beviljas studerande i enlighet med de ovan återgivna och i övrigt av utredningen utarbetade riktlinjerna. Uppgiften att bevilja sådan statlig kreditgaranti torde tills vidare böra anförtros åt garantilånenämnden i avvaktan på även andra av utredningens förslag föranledda åtgärder.

Statens förlustrisker torde tills vidare inskränka sig till att enstaka lån i viss utsträckning måste avskrivas vid låntagares dödsfall. Till kostnader härför synes för budgetåret 1949/50 böra anvisas ett förslagsanslag av 10 000 kronor. Då garantilånenämndens omkostnader för närvarande bestridas av åttonde huvudtitelns kommittéanslag och detta anslag för budgetåret 1949/50 är uppfört med 800 000 kronor, torde särskild medelsanvisning med anledning av den här föreslagna utökningen av nämndens verksamhet icke vara erforderlig.

Studentsociala utredningens ovannämnda betänkande är för närvarande

föremål för remissbehandling inom ecklesiastikdepartementet. Oaktat att Kungl. Maj:t, sedan remissyttrandena hunnit inkomma och bearbetas, kan komma att redan till innevarande års riksdag avlåta proposition rörande vissa av utredningen föreslagna åtgärder, ha vi genom denna motion velat bereda riksdagen tillfälle att under alla förhållanden i år fatta beslut om införande av statlig kreditgaranti till studerande.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits av 1946 års utredning om den högre utbildningens demokratisering — studentsociala utredningen — i dess den 5 november 1948 avgivna betänkande, utfärda erforderliga bestämmelser angående statlig kreditgaranti för lån åt studerande, som ämna avlägga akademisk eller därmed jämförlig examen; samt

att riksdagen måtte till kostnader för statlig kreditgaranti för studerande för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

Stockholm den 22 januari 1949.

Ebon Andersson.

Ragn. Bergh.
